

Hírek, események

A hátrányos helyzetű, beilleszkedési zavarokkal küzdő fiatalok szakmai képzéséről

1992-ben a Habilitas Szolgálat közvetítésével a lausanne-i Mayoressé ifjúsági otthon három lakója –15-18 éves lányok – az otthon igazgatónőjének és egy erdélyi származású nevelőnek a kíséretében a szolnoki Szakképző Iskola és Gyermekotthon, valamint a Habilitas Szolgálat vendégeként egy hetet töltött Magyarországon.

Néhány hét múlva a szolnoki gyermekotthonból hét gyerek utazott két pedagógussal egy hétre Lausanne-ba. E kapcsolat folytatásaként 1993. október 9-én Magyarországra érkezett Philippe Jaquier a Mayoressé Otthon nevelője és Anne Jaquier szociális munkás. Anne és Philippe Jaquier vállalta, hogy tájékoztatást ad a magyar szakembereknek a család- és ifjúságvédelem Vaud kantonbeli rendszeréről és munkájukról. Úgy gondoltuk, célszerű volna összekötni a svájci szakemberek előadását valamilyen aktuális, közérdeklődésre számot tartó tájékoztatással.

Mivel az 1993-ban elfogadott közoktatási törvény és a szakképzési törvényjelölten befolyásolja a (halmozottan) hátrányos helyzetű, beilleszkedési zavarokkal küzdő fiatalok szakmai oktatásának, szociális integrációja elősegítésének jövőjét, úgy döntöttünk, hogy a konferencia egyik programjaként ezekről kérünk tájékoztatást az illetékes minisztériumok, valamint a nemzeti szakképzési intézet leginkább tájékozott szakembereitől.

Kérésünkre Szilágyiné dr. Szemkeő Judit, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium helyettes államtitkára, dr. Benedek András, a Munkaügyi Minisztérium helyettes államtitkára, valamint dr. Madarász Sándor, a Nemzeti Szakképzési Intézet főigazgatója vállalta, hogy rövid előadás után válaszol a résztvevők kérdéseire.

Szilágyiné dr. Szemkeő Judit szerint a közoktatási törvény módot ad a (halmozottan) hátrányos helyzetű, beilleszkedési zavarokkal küzdő fiatalok megkülönböztetett módon történő oktatására, képzésére, hiszen a tanulónak joga is, hogy adottságainak megfelelő nevelésben, oktatásban részesüljön.

Különleges hangsúlyt kapott Szilágyiné dr. Szemkeő Judit előadásában az, hogy a törvényben többször előforduló „más fogyatékos tanuló” megnevezés alatt többek között a hátrányos helyzetű tanulókat kell érteni. Ennek megfelelően, ami a törvényben a „más fogyatékos” tanulókra érvényes, az érvényes a hátrányos helyzetű tanulókra is. Ez pedig lehetővé teszi, hogy a hátrányos helyzetű tanulók adottságaiknak megfelelő nevelésben, oktatásban, képzésben részesüljenek. (Ennek lehetőségét biztosítja az is, hogy a törvény 3. számú melléklete szerint a beilleszkedési zavarokkal, tanulási nehézséggel, magatartási rendellenességgel küzdő tanulót az iskolai osztály átlaglétszámának számításánál kettő, a más fogyatékos tanulót pedig három tanulóként kell számításba venni.)

Nem biztos, hogy a NAT elkészülte után a hátrányos helyzetű tanulók szakképzésének a speciális szakiskolai rendszer lesz a kerete, de az biztos, hogy a hátrányos helyzetű tanulók szakmai oktatásra való előkészítését, szakmai képzését végző speciális szakiskolák programjai nem vesznek kárba, hanem beépülnek a 10 osztályos általános iskolai oktatás felső négy évfolyamának programjába.

Dr. Benedek András előadásában hangsúlyozta, hogy a szakképzési törvény állampolgári jogon biztosítja az első szakképesítés megszerzésének lehetőségét, függetlenül attól, hogy hátrányos helyzetű-e a fiatal vagy sem.

Ugyanakkor külön nevesíti a törvény, a hatályáról szóló fejezetében, a hátrányos helyzetű fiatalok képzését, megkülönböztetve azt más ifjúsági csoportok szakképzésétől.

A szakképzési törvény előkészítése során arra törekedtek a jogalkotók, hogy abban a szakképzés, mint a szociális integráció megvalósításának egyik eszköze, nyerjen megfogalmazást. Ilyen módon a hátrányos helyzetű fiatalok szakképzése egy sajátos adottságokkal rendelkező csoport szociális integrációjának sajátos módon való elősegítését jelenti.

A „sajátos mód” nem a vizsgakövetelményekre vonatkozik, hiszen az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) elkészülte után azok egységesen vonatkoznak mindenkire, aki a szakképzést a képesítési rendszer egy adott szintjén elhagyja, hanem arra, hogy milyen feltételek teljesítése mellett léphet be valaki a szakképzésbe (lesznek például szakmák, amelyeket a 16. életév betöltése után befejezett általános iskolai végzettség nélkül is lehet kezdeni tanulni), illetve arra, hogy milyen lehet a szakképzettséghez vezető út.

Elsősorban az iskolarendszeren kívüli szakképzés során – az egyes intézmények által egyes ifjúsági csoportokra kidolgozott saját, egyedi program alapján – el lehet térni az iskolarendszerű képzésre megállapított időkeretektől, időarányoktól, magyarán az arra rászoruló fiatalok csoportja esetén – ésszerű határokon belül – hosszabb lehet a képzési idő, nagyobb lehet a gyakorlati foglalkozások aránya, mint az átlagos és megfelelő szociokulturális körülmények között élő tanulók esetében. (Mindezt egyébként az 1995-re tervezett új finanszírozás rendszer, a program- vagy feladatfinanszírozás is jelentősen segítheti.)

Dr. Madarász Sándor szerint az NSZI – az erre a célra létrejött tárcaközi bizottság munkája eredményeképpen – jelentősen hozzájárult a hátrányos helyzetű fiatalok szakmatanulásra való előkészítését, szakmai oktatását végző speciális szakiskolák programjainak kidolgozásához.

A közoktatási törvény és a szakképzési törvény hatálybalépése után azonban nincs értelme a speciális szakiskolai programok fejlesztésének, szélesítésének. Koncepciót kell váltani.

Az új koncepció alapelve; hogy a hátrányos helyzetű fiatalok szakképzése nem piacosiítható. Számukra külön foglalkoztatáspolitikai koncepciót kell kialakítani, és külön finanszírozást kell biztosítani. Ez a demokratikus állam kötelezettsége.

A szakképzés négy szektora (az iskolarendszerű képzés; az átképzés, továbbképzés; a gazdasági szervezetek által végzett profitorientált szakképzés; a karitatív jellegű szakképzés) közül az utolsó szektor vállalhatja a hátrányos helyzetű fiatalok képzését.

A konferencia délutáni programjában Anne Jaquier beszélt a családon belüli megromlott kapcsolatokat és kommunikációt helyreállítani, a szülők nevelési gondjait csökkenteni igyekvő AEMO nevű szervezet (AEMO: action educative en milieu ouvert = nevelő tevékenység nyitott környezetben) munkájáról. Tevékenységüket leginkább a mi családgondozóinkéhoz lehet hasonlítani. Kompetenciájuk 0-tól 20 éves korig, a gyermek születése előtti időktől a hivatalos nagykorúságig terjed. A család otthonában végzett, főként beszélgetésekből és mintanyújtásból álló tevékenységgel a súlyosabb beavatkozást – az állami gondoskodásba vételt – igyekeznek megelőzni, ezért csak olyan eseteket vállalnak, melyekben – alapos információszerzés után – lehetőséget látnak a maximum 2 éves beavatkozás sikerére. Az erre vonatkozó döntést az AEMO teljes kollektívája – 7 nevelő, 1 könyvelő és az igazgató – hozza, demokratikus szavazással. A szó szoros értelmében vett

családgondozói munka megkezdése előtt az AEMQ szerződést köt minden érintett féllel – a családdal, a nevelő és a munkába bevont „külsős” szakemberekkel (orvos, pszichológus stb.) –, melyben meghatározzák a beavatkozás célját, módját, a szakemberek szerepét és a köztük lévő hierarchiát.

Az AEMO teljes csoportja hetente egyszer kollokviumra ül össze, ahol közösen megbeszélik a nehezebb eseteket.

Nagy segítséget, pszichés megerősítést kapnak a nevelők a heti egyszeri, családterapeuta által vezetett szupervízió alkalmával is.

Az AEMO tevékenységének alapelvei:

Feltétlen hit a szülők kompetenciájában gyermekük nevelésével kapcsolatban.

A sikerhez elengedhetetlen a család minden tagjának akarata és aktív közreműködése.

A család diszfunkcionalitásának okait sosem szabad egy személynek tulajdonítani, hanem mindig a családot, mint egészet kell vizsgálni.

A családgondozó tevékenység során sosem a nevelő az aktív szereplő, hanem maga a család. A nevelő csak kontextust teremt a családtagok kommunikációjához.

Olyan tevékenységet vált ki belőlük, amely végső soron a család funkciójának helyreállításához vezet.

Egy nevelő egyszerre legfeljebb 15-25 esettel foglalkozhat igazán intenzíven.

Kommunikáció és autonómia volt a két kulcsszava Philippe Jaquier egyik előadásának, melyben a 10 lánynak (15-20 évesek) átmenetileg – maximum 5 évig – otthont nyújtó lausannei Foyer Les Mayoresses-ben folyó nevelőtevékenységről számolt be.

A folyamatos, sokoldalú kommunikáció elsődleges formái – a Foyer-ben éppúgy, mint egy családban – a hétköznapi tevékenységek (főzés, mosás, fűnyírás) során tapasztalható spontán megnyilvánulások.

Hogy a lányoknak ezek az őszinte, megismételhetetlen megnyilatkozásai ne sikkadjanak el a – nevelői érzékenységgel nem mindig felvértezett – technikai személyzet felkészületlenségén, a Mayoresses egyik alapelve, hogy az otthonban csak az öt nevelő dolgozhat, akik – éjjel-nappali ügyeleti rendszerben – az összes házkörűli tevékenységet elvégzik. Ilyenkor – bevásárlás, mosás vagy takarítás közben – a lányok kedvük szerint csatlakozhatnak hozzájuk, akár segíteni, akár csak beszélgetni.

Fontos szerepe van emellett a komoly, négy szemközti beszélgetéseknek éppúgy, mint a nevelői munka évi egyszeri kiértékelésének, amikor a lányok és nevelőik megvonják éves munkájuk mérlegét. A nevelők egymás közt is megbeszélik a lányokhoz fűződő kapcsolataikat, szimpátiájukat. Havonta egyszer szupervízióon vesznek részt.

A másik kulcsszó, az autonómia, a Mayoresses-ben folyó nevelés végcélját jelöli. Azt, hogy az onnan kikerülő lányok szakmailag, érzelmileg és tudatilag autonóm személyiségekként tudjanak élni, dolgozni. A nevelők igyekeznek megtanítani őket arra, hogy szervezzék meg „külső” életüket, hogyan oldhatják meg önállóan problémáikat, de helyettük csak végszükség esetén lépnek fel. Szabadidős programokat sem szerveznek nekik, viszont biztatják őket a családi kapcsolatok ápolására, baráti körök kialakítására, és bármikor szívesen látják a lányoknak fontos embereket az otthonban a közös étkezéseknél vagy beszélgetésre.

A külvilág felé orientál az otthon nyári kétételes kötelező zárva tartása, amikor a lányok rákényszerülnek életük önálló megszervezésére, külső kapcsolataik számbavételére.

A Lausanne melletti Pestalozzi Iskola személyre szabott komplex oktató-nevelő programjairól beszélt másik előadásában Philippe Jaquier. Ebbe a 60 fős intézetbe 7-20 éves fiatalok járnak (szükség esetén bent is laknak), akik súlyos családi vagy viselkedési problémáik miatt az iskolai munkába is komoly hátrányba kerültek társaikkal szemben. Az ő

részükre iskolarendszeren kívüli felzárkóztató, pályaorientációs és szakmai alapismereteket nyújtó foglalkozások vannak, amelyek elvégzése esetén – sikeres vizsgák után – visszacsatlakozhatnak az iskolarendszerbe. A foglalkozásokon és az egyéb (pl. sport vagy művészeti tevékenységeken) való részvételről a fiatal és nevelője közös megegyezéssel dönt.

A Pestalozzi Iskola egyik specialitása, a nevelői munka legkomolyabb segítője az Arno Stern, Párizsban élő nevelő által kidolgozott művészeti nevelés. A Stern-rendszerű festészeti, zenei és agyagozó műhelyekben a gyerekek a szigorú technikai szabályok betartásáért a szabad önkifejezés lehetőségét és a biztos sikerélményt kapják cserébe. Megfigyelhető, hogy amilyen mértékben elfogadják a műterem ésszerű rendjét, és alkotásaik egyre felszabadultabbá válnak, olyan mértékben lesznek a gyerekek a műterem falain kívül is kiegyensúlyozottabbak, könnyebben kezelhetők.

A Pestalozzi Iskola 20 éves tapasztalatai arra indították a Habilitas Szolgálat Alapítványt, hogy segítse elő ennek a kreatív nevelési módszernek a hazai bevezetését.

Szántó Tamás és Dettre Erzsébet

KAPASZKODÓ

ötödik éve létezik ez az önsegítő lap, csak öt éve, hogy az értelmi fogyatékos gyermekek/eket nevelő szülőknek és pedagógusoknak alkalma nyílik egy meglehetősen szűk körű nyilvánosság, a hasonló gondokkal küszködők előtt kifejtteni elképzeléseiket és közreadni tapasztalataikat. A lapszámokból megdöbbentő kép bontakozik ki arról, mennyire magára hagyta társadalmunk a fogyatékos embert s mindazokat, akik nevelésükkel, oktatásukkal és gondozásukkal foglalkoznak. Milyen paradox helyzet, milyen szomorú, hogy az ilyen családok többsége kény-szerúségből, vagy rosszul értelmezett szegényérzetből bezárkózik. Kevés érintett szülő képes arra, hogy mindennapos gondjai közepette még harcoljon is az őt megillető jogokért és „kedvezményekért” (pl. ápolási díj, utazási kedvezmények, egyéb juttatások). Éppen ezért olyan fontos, hogy a hatékonyan működő érdekvédelmi szervezetek és lapok támogassák azokat, akikre a fogyatékosok nevelésének, felvigyázásának feladata hárul. Hiszen segíteni ezerféleképpen lehetne, sokszor pénz sem kell hozzá, csak annyi, hogy az „illetékesek” tudjanak a problémáról. Minderre számtalan példát hozhatnék abból az anyagból, amit a Kapaszkodó a szülők és szakemberek III. országos fórumán elhangzottakból közzétett. Sajnálatos, hogy az érintett és meghívott főhatóságok, minisztériumok és önkormányzatok részéről az elvárhatónál jóval kisebb érdeklődés nyilvánult meg a rendezvény iránt. Pedig megtudhatták volna a lapban is közölt hozzászólásokból, milyen óriási az igény az értelmi fogyatékosok fogadására alkalmas napközi otthonok iránt. A szülők többsége nem akar értelmi fogyatékos gyermekétől megszabadulni, és már zsenge korában speciális nevelőotthonba adni, csupán arra tart igényt, hogy értelmes foglalkoztatása és társasága legyen, s ne kelljen őt élete első éveitől kezdve négy fal között tartani. Az ideális az volna, ha a gyermek és a szülő érdekeinek együttes mérlegelése után mindenütt választani lehetne a (nyugaton már bevált) kisközösségeken alapuló bentlakásos otthonok és a napközi otthonok között. A civil társadalom hathatós, tapintatos és együttérző segítsége nem késhet, hiszen szörnyű látni, tapasztalni, hogy milyen körülmények között foglalkoznak a 18. életévüket betöltött értelmi fogyatékosokkal.

A Kapaszkodó munkatársai igyekeznek mindazokat a jogszabályokat és lehetőségeket ismertetni, melyek az értelmi fogyatékosokat nevelőket érinthetik, kísérleteznek a szülői tapasztalatok közreadásával is. Elsőként egy pályázatra érkezett művet kell említenem: egy szülő részletes és őszinte leírását arról, hogyan lehet fogyatékos és egészséges testvéreket együtt nevelni. A lapban közölt apróhirdetésekből az is kiderül, hogy a szülőket foglalkoztatja sérült gyermekeik jövője, a párkapcsolatok, a szexuális élet esélye.

Agyonhallgatott problémákról ad hírt a Kapaszkodó. Ez a mindannyiunk számára fontos és informatív lap az alábbi címen rendelhető meg: ÉFOÉSZ Elnöksége, 1051 Budapest, Október 6. utca 22.

(r)

„A szülők ettek éretlen gyümölcsöt, és a gyermekeknek vásott el a foguk”

Az 1948. május 14-én megszületett Izrael állam egyik legfontosabb társadalom-integráló tényezője az intézményesített gyermekvédelem. E gyermekközpontú társadalomban aki-fejezés mást, többet jelent annál, mint amit mi értünk alatta, s ők a gyermekvédelem helyett az intézményi nevelés fogalmát használják inkább. Ide tartozik az új emigráns gyermekek, fiatalok befogadását és integrálását végző, alapításának 60. évfordulóját ünneplő Youth Aliyah iskoláival és internátusaival, az úgynevezett állami gyermekvédelem, mely szerkezetében és ellátási formáit tekintve is legjobban hasonlítható a hazai rendszerhez, valamint a különböző magán- és alapítványi intézmények sora.

Izraelben 50.000 gyermek él intézetekben. Szakemberek szerint a cél az, hogy a társadalom pereméről a társadalom közepére vezessék őket. Ugyanúgy vonatkozik ez az újonnan bevándoroltakra, mint a különböző okokból diszfunkcionálissá váló családok gyermekeire. A „célcsoporttól” függően azonban más-más megoldási módokat kínálnak számukra.

Az intézetekben nevelkedő gyermekek havi ellátása (iskoláztatásukat is beleértve) 500-1000 dollárba kerül. A családok anyagi helyzetétől függően a költségek megoszlanak a szülők és a fenntartók (minisztériumok, alapítványok) között. Az állam valamennyi intézménytípus finanszírozásához hozzájárul. Ez az összeg magas – mondják izraeli kollégáink –, de a gazdaságossági szempontok nem játszhatnak szerepet: a gyermeknek abban az ellátásban kell részesülnie, amire szüksége van! A Youth Aliyah iskoláiban és internátusaiban a nálunk olyannyira lejáratos közösségi - nevelés a legfontosabb pedagógiai elv. „Nemcsak új hazát, új népet is kell építeni” – vallják az izraeliek, s ennek szellemében a kortárs csoportok, közösségek identitás-formáló hatására építve nevelik egy nagyobb közösség tagjává a serdülőkorú bevándorlót. Annak aki valamennyire ismeri Izrael elmúlt évtizedeit, nem meglepő, hogy a fiatalokat a katonaságra szocializálják, amely nem kis próbatétel a 17-18 évesek számára.

A hajdani magyar gyermekvárosok méreteihez képest is hatalmas ifjúsági falvakban a közösségi nevelés mellett láthatóan ugyanolyan fontos, hogy minden gyermek oktatás-nevelése, egyéni képességeihez személyiségállapotához igazodjon. Ennek megfelelően folyik a több éves tudásbeli lemaradással intézetbe kerülők egyéni felzárkóztatása, csakúgy, mint például az Etiópiából érkező, teljesen eltérő kultúrájú gyermekek integrálása, akiknek nemcsak a nyelvet kell megtanulniuk, hanem évszázadokat kell néhány hónap, 1-2 év alatt átugorniuk.

A Youth Aliyah intézményeiben zömében 1-2-14 év körüli gyermekek vannak, s 6 év alattiakkal nem is foglalkoznak. Azt vallják, hogy a kicsiknek családban kell nevelkedniük, és ennek megfelelően a nevelési elv is más. A Szociális Minisztérium a hagyományos gyermekotthonok mellett a hazai család-, lakásotthonokhoz hasonló, azt részben a hivatásos nevelőszülői rendszerrel ötvöző csoportokban helyezi el az állami gondoskodásba vett 14 év alatti gyermekeket. Ezek a „családok”, kis csoportok, koedukáltak, a különböző korú gyermekek együtt nevelkednek. Kapcsolatot tartanak a vérszerinti családokkal, s amint lehet haza kerülnek.

Napjainkban új helyzet elé állítja az izraeli társadalmat az orosz bevándorlási hullám. A gyermekvédelem szakemberei, az intézmények, olyan, eddig tömegesnek nem mondható deviancia-jelenségekkel találják magukat szembe, mint pl. az alkoholizmus az apa nélküli csonka családok jelentős a száma, a fiatalok bűnözés. A Youth Aliyah intézményeiben,

kibucokban, kiemelkedően magas az orosz bevándorló fiatalok száma. (Re)szocializációjuk kemény próbatétel a velük foglalkozó felnőtteknek és kortárs-csoportoknak egyaránt.

Végezetül az olvasó számára nyilván maradtak nyitott kérdések, hiszen nem is törekedhettem arra, hogy az izraeli gyermekvédelem teljes keresztmetszetét bemutassam. Közvetlenül hasznosítható tapasztalatokat is nehéz lenne átadni, inkább gondolatokat szerettem volna ébreszteni. Úgy vélem, számunkra a fő tanulsága ennek a szakmai tapasztalatcserének, hogy merjünk többféle nevelési elvet vállalni, s ennek megfelelő gyakorlatot folytatni. Lássuk be, nincsenek egyedül üdvözítő megoldások, amelyekbe belegyömöszölhetjük a gyermekeket.

A tapasztalatokért, az élményekért, lelkünk gazdagodásáért köszönet a FICE-nek, és mindenekelőtt az izraeli kollégáknak.

Ihász Márta

Az ifjúság mindig „hálás téma” Nemzetközi nyári egyetem Salgótarjában

Ha egy kulturális rendezvénynek közei két évtizedes hagyományai vannak, ha túlélte a rendszerváltozás megrázkódtatásait, akkor érdemes mindenekelőtt azt vizsgálni, hogy mivel magyarázható folytonossága

A salgótarjáni ifjúsági nyári egyetem esetében az alábbi tényezők említendők az okok élén. A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Nógrád Megyei Egyesülete presztízskérdésként kezeli, hogy az általa 1975-ben létrehozott nyári egyetemet évről-évre megrendezze. Ez a program ugyanis szervesen beleillik abba a tradicionális ismeretterjesztésbe, amelyet a szervezet elődje a másfél évszázaddal ezelőtti alapításkor felvállalt. S ha a TIT manapság – gyakorlatilag önfenntartó lévén – rá is kényszerül eredeti céljaitól idegen tevékenységre, a kultúráközvetítés számos klasszikus formáját tovább élte a megváltozott körülmények között is.

A nyári egyetem megrendezése Salgótarján városnak is érdeke, hisz azon túl, hogy kulturális életét gazdagítja, ennek révén kapcsolódhat az ország szellemi vérkeringéséhez, megmutathatja értékeit, ápolhatja, bővítheti nemzetközi kapcsolatait.

Valószínű azonban, hogy a helyi szervek minden igyekezete hiábavalónak bizonyult volna már az évek során, ha az induláskor nem sikerül közérdeklődésre, más szervek – főként a korábbi Állami Ifjúsági Hivatal, jelenleg a Miniszterelnöki Hivatal Ifjúsági Koordinációs Titkársága–támogatására mindig számot tartó témát választani. Az ifjúság helyzete ilyenek bizonyult, különösen, hogy évenként más és más összefüggései kerültek előtérbe.

1975-ben meglehetősen általános címmel –Az ifjú nemzedék és a társadalom.– indult útjára a salgótarjáni nyári egyetem. A következő években a tematika jól-rosszul specializálódott. Kétségkívül jócskán adódtak–s ezek „tipikus korabeli magyar témák” (pl. 1976-ban a munkásifjúság kérdésköre, 1981-ben a Tízéves az ifjúsági törvény című program). Más esetekben viszont éppen a mindenkor és mindenhol érvényes „szerencsés” témaválasztással (pl. szenvedélybetegségek, család, emberi jogok) sikerült az érdeklődést a határokon kívül is felkelteni.

A több mint másfél évtized tapasztalata – s ez aligha a salgótarjáni kurzus sajátossága –, hogy bármilyen konkrét kérdés köré szerveződött is a nyári egyetem, az előadások, a viták, a konzultációk során az ifjúság mindenfajta problémája felvetődött. Sőt, gyakran az úgynevezett „nagypolitika”különböző vetületei is terítékre kerültek – nem ritkán nonkomform módon –annak ellenére, hogy az eredeti szándék a szakmai megközelítésekre helyezte a hangsúlyt.

Az előadói pulpitusról eredeti, magvas gondolatok, „első kézből” származó információk sokasága hangzott el, a politikai, diplomáciai, tudományos, művészeti élet számos ismert alakja, szaktekintélye lépett a hallgatóság elé. Jó néhány magas méltóságú külföldi előadó is megfordult Salgótarjában.

A nyári egyetemen részt vett hallgatók száma az indulás évtizedében 60-80 körül mozgott, a nyolcvanas években túllépte a százat (a csúcs 1987-ben a szenvedélybetegségek témakörnél volt: 260!), majd a kilencvenes években ismét száz alá került. Összesen, mintegy kétezer beiratkozott hallgatója volt eaddig az ifjúsági kurzusnak. Zömük más megyéből, a fővárosból érkezett. Nagy százalékuk humán értelmiségi – iskolában, pályaválasztásban, gyermekvédelemben, ifjúsági szervezetekben dolgozó pedagógus, valamint népművelő, jogász, újságíró – volt, de elég sokan képviselték az üzemet, a fegyveres erőket is. A hallgatók közül többen évről-évre visszalátogattak Salgótarjánba. Egy-egy – főként a

megnyitó –előadás kapcsán a helyi és környékbeli érdeklődőkkel megsokszorozódott a beírt létszám.

Külföldi hallgatók húsz országból félezres nagyságrendben – az összlétszám mintegy huszonöt százalékában –vettek részt a nyári egyetemen. A volt európai szocialista országok többségéből, Nyugatról, Angliától, Ausztrián, Dánián, Dél-Koreán, Iránon, Finn-, Francia-, Görög-, Olasz-és Svédországon, Portugálián, Svájcra át az USA-ig, Afrikáig érkeztek vendégek. Az utóbbi években növekvő számban képviselték magukat a határokon túli – erdélyi, felvidéki, kárpátaljai – magyarok is.

A fakultatív szabadidős programok keretében a hallgatók megismerkedhettek a salgótarjáni üzemekkel, intézményekkel, Nógrád megye számos történelmi, néprajzi emlékével, idegenforgalmi látványosságával, de voltak kirándulások Budapestre, a Dunakanyarba, Egerbe, a Mátrába, sőt a környékbeli szlovák városokba, a Magas-Tátrába is. A kiegészítő programok, a fiatalos kedvű összejövetelek –vetélkedők, tábortüzek, ismerkedési és búcsúestek, táncházak, folklórműsorok, diszkók – nem kis mértékben járultak hozzá az évenkénti találkozók kellemes hangulatához, sikeréhez. Jól szolgálták az emberi, baráti kapcsolatok kialakítását, erősítését.

Az idén a nyári egyetem-témája szerint – azt vizsgálta, hogy a fiatalságnak milyen kibontakozási lehetőségei vannak a megváltozott Európában. A jól hangzó, vonzó tematikának megfelelő volt az érdeklődés is: tizenöt országból közel nyolcvan hallgató vett részt az együttes programban. A külföldiek mintegy 50 %-os aránya ezúttal a duplája volt az átlagnak.

Bár az előadók között kevesebb volt az ún. „nagy név”, a színvonal jónak ítélnélhető. Az előadások – akarva-akaratlanul – azt sugallták, hogy Magyarországon az ifjúság erősen politikai színezetű téma. Ezt tették szóvá a külföldiek, amikor sokallták a programban a történelemkönyv-ízű, elméleti igényű eszmefuttatásokat.

Mindenesetre a problémák felvetése során a hazai hallgatókban megerősödött, a messzebről jöttékben pedig tudatosodott, hogy a rendszerváltás folyamatában, a társadalmi, politikai feltételek megváltozásával Magyarországon nem javult a fiatalok helyzete, sőt, több vonatkozásban még romlott is. Most még deklaráltan sincs ifjúságpolitika, nincs igazi gazdája e területnek, annak ellenére, hogy sok szervezet foglalkozik ifjúsági kérdésekkel. E tevékenység összehangolatlan, elvész a felelősség. Pedig – s ezt nem győzték hangoztatni a hallgatók – ha egy ország az ifjúság érdekeivel nem foglalkozik érdemben, akkor a jövőt hanyagolja el.

Nyilvánvaló, hogy a gazdaság instabilitása rányomja bélyegét az ifjúság helyzetére is, de a nyári egyetemen az is egyértelművé vált, hogy a meglévő pénzeket okosabban, célszerűbben lehetne szétosztani, felhasználni.

A program egésze inkább a tények feltárásában, a meglehetősen nyomasztó helyzet diagnosztizálásában jeleskedett, az eredeti célhoz képest azonban a vártnál kevesebb szó esett a fiatalok reális kitörési esélyeiről, a jelen, s a holnap konkrét tennivalóiról.

Természetesen az 1993-as program – csakúgy mint bármelyik korábbi – azt nem vállalhatta fel, hogy megoldja az ifjúság felhalmozódott oktatási, művelődési, munkaerő-piaci, szociális, stb. gondjait, problémáit, hogy direkt hatást gyakoroljon a kormányzat ifjúságpolitikájára (még ha lenne is ilyen). A figyelemfelkeltésre, a résztvevők gondolkodásának formálására, a tapasztalatcserére azonban joggal tartott igényt. Öröndetes volt, hogy a nézetek példamutatóan kulturált, toleráns eszmecserében ütköztek egymással. A hallgatók nem véletlenül igényeltek (volna) kevesebb, rövidebb előadást és több vitaalkalmat.

Az idei nyári egyetem fontos tanulsága, hogy a külföldiek jó része meghatározott kapcsolat felvételi szándékkal érkezett Salgótarjánba. Folyamatos, rendszeres együttműködést szeretnének a TTT-tel, az ifjúságot képviselő szervezetekkel.

Paradox, de a salgótarjáni ifjúsági fórum jövőjének a zálogát éppen a problémák megoldatlansága jelenti. Ugyanis a társadalmi, politikai változásokkal nemcsak hogy nem járt automatikusan együtt az ifjúság helyzetének a jobbra fordulása, hanem új kihívásokkal (munkanélküliség, skinhead-mozgalom, szekták, rasszizmus stb.) is szembe kell nézni. Ezek mindegyike fajsúlyos témát szolgáltatathat éveken át a nyári egyetem számára.

Dr. Csongrády Béla

Nevelőotthonok Nemzetközi Sporttalálkozója Tatai Edzőtábor, 1993.

Nemzetközi sporttalálkozó helyszíne volt szeptember 20-án a Tatai Edzőtábor, ahol cseh, szlovák és magyar nevelőotthonos gyermekek mérték össze erejüket, tudásukat. Magyar részről Komárom, Miskolc, Hatvan, Fót, Ikervár és Sopron küldött versenyzőket.

Az UNESCO támogatásával 1948-ban megalapították a FICE-t, a nevelőotthoni nevelés nemzetközi szakmai szervezetét. A 21 ország nemzeti szervezeteit összefogó szövetség nem kormányzati szervezatként tagja az UNESCO-nak és az UNICEF-nek. Magyarországon 1989-ben alakult meg a FICE Magyarországi Egyesülete, így lehetőségünk nyílt arra, hogy – nemzetközi szinten is – hazánk bekapcsolódjék a haladó törekvések megvalósításába.

Ilyen történelmi előzmények után kerülhetett sor 1993. szeptember 20-án a nemzetközi sporttalálkozó megrendezésére, amelynek szervezője és lebonyolítója a Komáromi Gyermekváros volt. Egy egészen új kezdeményezésről van szó, hiszen Európa ezen régiójában az elmúlt évben rendezték meg először a Nevelőotthonok Nemzetközi Sporttalálkozóját, amelynek vendéglátó házigazdája a Szlovák Köztársaság volt. Az előzetes megállapodások alapján a magyar félnek jutott az a megtisztelő feladat, hogy idén a Nevelőotthonok II. Nemzetközi Sporttalálkozóját megszervezze.

A helyszín a Tatai Edzőtábor, méltó módon kifejezte a sporttalálkozó rangját. Külön köszönet illeti Reining István urat, az intézmény igazgatóját, aki baráti segítséggel működött közre a találkozó sikeréért.

Az ünnepélyes megnyitón részt vettek a cseh és szlovák nemzeti szervezetek alelnökei, a Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzati Hivatal vezetői, a megyei társintézmények igazgatói, valamint Tata város Polgármesteri Hivatalának képviselője. A sportoló fiatalokat és megjelent vendégeket Rudolf Tibor úr, Komárom-Esztergom megye főjegyzője köszöntötte.

Petrin László

Szakmai konferencia Miskolcon

A FICE Magyarországi Egyesülete és a Miskolci Gyermekváros szervezésében 1993. október 11. és 14. között került sor a III. miskolci szakmai konferencia megrendezésére. Immáron három évre tekint tehát vissza ez a hagyományosnak is nevezhető szakmai együttműködés, melyet valamikor a bochumi egyetemen oktató Burchhardt professzor indított útjára. Célja a két ország nevelési intézményeinek és rendszereinek kölcsönös megismertetése és megvitatása volt. Burchhardt professzor halálával úgy tűnt, megszakad e hagyomány, de szerencsére több külföldi szakember is vállalkozott a folytatásra. Így látogatott már másodszor hozzánk a München melletti Waldwinkel-i „Don Bosco” Mozgássérülteket Foglalkoztató Intézet vezetője, Péter Hans Schoch és a müncheni „Hechscher” Klinika pszichológusa, Ágnes Kiermaier, akik egyébként vezetőségi tagjai a Német Gyógypedagógusok Egyesületének is. Hans Schoch pedig az Egyesület elnöke.

A FICE Magyarországi Egyesülete elnökének megnyitó szavait követően Hans Schoch a németországi gyermek- és ifjúságvédelmi rendszert ismertette, majd a gyermek- és ifjúságvédelem Németországban alkalmazott sajátos formáiról tájékoztatta Kiermaier asszony a hallgatóságot

A délutáni konzultáción a résztvevők kérdéseire adott válaszokból kiderült, hogy Németországban amennyire csak lehet, kerülnek a hagyományos büntetést, így az apróbb bűncselekményt elkövetett fiatalok a fiatalok bírósága nevelőotthonba utalja, mint ahogy az előzetes letartóztatás idejét is ott töltik a büntetésüket várók. Csak súlyosabb esetekben (pl. élet elleni bűntett) ítéli a bíróság a bűnelkövetőt fiatalok börtönében letöltendő büntetésre.

Érdekes a németországi nevelőotthonba utalás gyakorlata is, hiszen az esetek többségében a fiatal szüleivel együtt keresi fel az Ifjúsági Hivatalnak a számára kijelölt intézményét, s ha az nem felel meg valamilyen okból, választhat másikat. A választás a fiatalnak törvénybe foglalt joga.

Az elmúlt húsz-harminc év során Németországban is nagy vita alakult ki a nevelőotthonok és a nevelőszülők körül, minek eredményeképpen a nevelőotthonok többségét meg akarták szüntetni, s a gyerekeket nevelőszülőknél kívánták elhelyezni. A tapasztalatok azonban azt mutatták, hogy sokkal több az olyan gyerek, akinek kihelyezése nem könnyű, így a kombinált formák és a kis, családi terápia otthonok kerültek többségbe. Fenntartásukat sokszor az egyházak, vagy non-profit szervezetek vállalják. Nagyon sok nevelőszülőből került vissza az otthonba gyerek, ami főleg a felkészítés és előrelátás hiányát jelezte. Kiderült, hogy a nevelőotthonokra tehát szükség van, de jóval kisebb befogadóképességűekre és specializáltakra. A nevelőszülőnél történő elhelyezés lényegesen olcsóbb, így ez is emellett az elhelyezési forma mellett szól. Kialakultak a különböző esetekre specializálódott nevelőszülők is.

Nevelőszülői képzés egyébként nem folyik Németországban, ezeket a vállalkozó szellemű családokat vagy az ifjúsági hivatalok, vagy a nevelő-otthonok keresik meg munkájukat, pedig a szövetségi minisztérium keretében dolgozó szakfelügyelők ellenőrzik. Különleges képesítéssel nem kell rendelkezniük, kivéve, ha egy rendkívül nehezen nevelhető fiatal helyezni el ott, ilyenkor az egyik fél pedagógusi bizonyítványt kell, hogy felmutasson.

A háromnapos konferencia második napján a németországi nevelési és képzési szisztémákat ismerhettük meg, közelebről az iskolai és az iskolán kívüli szakképzést, az utolsó napnak pedig az ifjúság és a fogyatékosok védelme és segítése München városában volt a témája.

Székely Ágnes

GYERMEKVÉDELEM–NEVELŐKÖZÖSSÉGEK FICE kiadványok, Budapest

A tervek szerint évente kétszer fog megjelenni a FICE magyarországi egyesületének folyóirata, amely a gyermekvédelem intézményeiben élő gyermekek és a területen dolgozó szakemberek érdekeit kívánja képviselni. A periodika félig-meddig utódja az 1982-1992 között megjelenő „Gyermek-és Ifjúságvédelemének. Nevelőotthoni közösségek helyett nevelőközösségek – a névváltozás az érdeklődési kör bővülését jelzi, írják a szerkesztők a beköszöntőben.

Dr. Lévai Miklós: A gyermekek jogai és szociális helyzetük Magyarországon című cikkében arról ír, hogy mennyiben változott a gyermekek és a gyermekvédelem helyzete a rendszerváltás előtti időszakhoz képest.

Dr. Kozéki Béla írása a nevelési éthoszról a lap legérdekesebb, leggondolatébresztőbb írásai közé tartozik. Nevelési problémáink gyökerét az országos méretű eszménynélküliségben, az egységes nevelési éthosz hiányában látja, mely társadalmunk tényleges, gyakorlatban megtapasztalható nevelési közömbösségben nyilvánul meg. A szerző a magyar játszóterekre hivatkozik, s bizony valamennyien napestig sorolhatnánk az elrettentő példák sokaságát, az iskolák, óvodák és egyéb oktatási intézmények fantáziátlan és koncepciótlan kialakítását, vagy a gyermekeknek készült bútorok silányságát, a múzeumok gyermekellenességét. Figyelemre méltó Kozéki Bélának az igénytelenségünk veszélyeire figyelmeztető gondolata, hiszen lehet ugyan, hogy vannak kivételes gyerekek, akik agybutító videózás és szemétdombszerű játszóterek ellenére is értékes, sokoldalú személyiséggé fejlődnek, de megjegyeznénk, hogy ez semmiképpen sem általánosítható.

(renáta)